OFICIILE PENTRU PATRIMONIUL CULTURAL NAȚIONAL, ORGANISME DE MARE IMPORTANȚĂ ÎN POLITICA DE OCROTIRE A PATRIMONIULUI CULTURAL

IOAN OPRIȘ

Izvorîtă din analiza conștientă a realității, a necesității și dreptului fiecărui popor de a-și ocroti avuția națională, avînd numeroase similitudini de gen pe plan internațional, legislația românească referitoare la ocrotirea patrimoniului cultural național se înscrie ca unul din cele mai importante acte politice contemporane și în același timp fundamental act de cultură. Obiectul legii — bunul cultural din patrimoniul național — este concomitent extrem de *complex*, prin varietatea și diversitatea tipurilor ca și laxitatea definiției în sine, *multilateral*, prin obligația previziunii extinse și asupra bunurilor contemporane a căror gamă este infinit mai largă decît în trecut, și, desigur, greu de cuprins în formule stereotipe fără o experiență care urmează să se acumuleze.

În cadrul organismelor nou create, unul dintre cele mai importante îl constituie oficiul pentru patrimoniul cultural național.

Întemeiate conform prevederilor Decretului Consiliului de Stat nr. 13/1975 și Dispoziției nr. 244/26 mai 1975 a Consiliului Culturii și Educației Socialiste, în toate județele țării și municipiul București aceste noi organisme ființează cu o structură omogenă, dar și numeroase particularități; numărul declaranților și al obiectelor declarate a constituit baza de plecare în încadrarea cu personal specializat, criteriu desigur parțial valabil, avîndu-i în vedere subiectivitatea. Trebuie să facem afirmația că motivațiile extrem de diferite care au stat la temeiul declarării de bunuri și care diferă în cazul colecționarului, cultelor, instituțiilor, organizațiilor sau persoanelor fizice și se diferențiază în cadrul aceleiași categorii, prin lipsa de cunoștințe de specialitate, lipsa unor criterii ferme care să fi fost cunoscute cel puțin simultan cu publicarea Legii 63/1974, necunoașterea prevederilor legale (mai ales în rîndul persoanelor particulare și al instituțiilor), teama față de efectele restrictive etc., toate ne oferă imaginea unui tablou general încă neconform cu realitatea. În fiecare județ și în municipiul București mai există bunuri culturale de importanță deosebită nedeclarate, deținute de toate categoriile de posesori, adăugîndu-se la acestea imensul patrimoniu pe care ni-l oferă anual cercetările sistematice. Din acest punct, al urgențelor care se impun — unele avînd caracter de salvare — arheologia, etnografia și arhitectura populară, martorii din domeniul științei și tehnicii (piese cu caracter de unicat, capete de serii, prototipuri, documentație tehnică etc.) dețin prioritatea în acțiunea oficiilor. După cum cunoașterea patrimoniului virtual aflat în posesia cultelor și a persoanelor fizice are de asemenea caracter de prioritate, avînd în vedere posibilitatea înstrăinării facile sau distrugerii datorită lipsei mijloacelor de conservare și restaurare. După această arie de probleme care revin oficiilor și care impun dimensionarea acestora conform unei aprecieri obiective a patrimoniului declarat și a celui virtual, astfel ca toate specialitățile să fie acoperite cu cadre competente, remarcăm trinomul de atribuții stabilite prin lege: evidență, cercetare, conservare.

Procesul fundamental, la care sînt chemate oficiile să-și aducă contribuția, *este cel al evidenței bunurilor din patrimoniul cultural național*. Acest proces este esențial în cadrul politicii din domeniul ocrotirii patrimoniului cultural național, el avînd cîteva trăsături care se cer a fi relevate:

1. caracterul permanent deschis și practic de ordin incalculabil al bunurilor care vor fi luate în evidența centralizată de stat;

2. volumul și conținutul de informații capabile să reflecteze caracteristicile tipo-cronologice ale oricărui bun cultural și care se transpun în sistemul de fișe analitice de evidență ce constituie în fapt purtătorii de informații;

3. capacitatea de reflecție a volumului și importanței, pe scări graduale, a bunurilor din patrimoniul cultural național;

4. posibilitatea de valorificare modernă pe baza prelucrării automate a datelor, a tezaurizării informațiilor de tipul „bancă culturală";

5. extinderea, prin generalizarea sistemului de evidență, *la toți deținătorii de bunuri culturale* din domeniul instituțiilor de stat (în special rețeaua de instituții muzeale), a unei evidențe suple, unitare, tipizate și normalizate în modalitatea de a înscrie datele.

Prezentarea *evidenței ca factor cu caracter de determinare* nu constituie o negare sau o anulare a celorlalte sarcini ce revin oficiului pentru ocrotirea patrimoniului cultural național, ci doar sublinierea comandamentului major al etapei actuale, în care principalul obiectiv îl constituie înscrierea în evidență, inventarierea sau, cu alte cuvinte, cunoașterea bunurilor culturale, în funcție de tipul și deținătorul lor. Este firesc să precizăm că însăși respectiva etapă presupune o strictă profesionalizare a celor mandatați cu sarcini pe această linie, întrucît realizarea evidenței la nivelul oficiului necesită investigația și cercetarea evidenței la nivelul oficiului, necesită investigația și cercetarea de teren, arhivă și bibliografică, identificarea de facto, atribuiri și alte acțiuni ce se implică în laboratorul acestei minuțioase activități. Informațiile constituite la nivel de sistem — fie că se bazează pe

https://biblioteca-digitala.ro

activități de același tip (vezi registrele vechi de inventar sau lucrările ce au pregătit H.C.M. 724/1972), fie că au în vedere colaborarea cu sursele tradiționale de informare, cum sînt organizațiile de pionieri și tineret, trebuie utilizate într-o asemenea manieră, încît să conducă la creșterea permanentă a patrimoniului cultural național, să contribuie la dirijarea bunurilor deosebite spre instituțiile specializate de tezaurizare — muzeele.

Această prezentare explică deci actul de evidență ca act de cercetare, muzeograful din oficiu făcînd nu un simplu demers de ordin notarial sau o activitate strict administrativă, ci o profundă acțiune de cercetare, în care competența sa profesională, orizontul său cultural, sînt constant solicitate.

Pe linia strictă a cercetării științifice, oficiul pentru patrimoniul cultural național constituie un factor decisiv în realizarea unitară a proiectelor și planurilor de cercetare în domeniul patrimoniului cultural național — arheologie, istorie, istoria artei, arhitectură, entografie, științele naturii — așa cum se precizează în programele de cercetare aprobate de Comisia Centrală de Stat a Patrimoniului Cultural Național. Din acest punct de vedere, oficiului îi revine sarcina de a cunoaște îndeaproape viitoarele lucrări de sistematizare teritorială, îmbunătățiri funciare, hidroameliorații, amenajări urbanistice, amplasamente industriale ș. a., care odată cu progresul conduc la serioase mutații, inclusiv în ecosisteme, și nu de puține ori distrug, ireparabil sau chiar irecuperabil, vestigii de cultură și civilizație. Ba mai mult, el trebuie să fie prezent permanent, ca factor dinamizator, în aceste procese care, de cele mai multe ori, conduc și la descoperirea unor noi bunuri.

În acest sens, precizarea obiectivelor cercetării științifice pentru toți factorii aflați în arealul său de competență, în funcție de aceste transformări previzibile care conduc aproape în totalitate la *cercetări cu caracter de salvare,* dar și *în funcție de prioritățile tematice impuse de programul național de cercetare*, revine oficiului — organ ce cumulează eforturile tuturor cadrelor și instituțiilor specializate. La acestea se adaugă caracterul, prin excelență aplicativ, al cercetărilor rețelei muzeale în scopul completării materialelor expoziționale și al conservării, inclusiv *in situ,* al bunurilor culturale.

Sarcina coordonării, pe plan local, a cercetării științifice, în funcție de obiectivele mai sus enumerate, trebuie dusă la îndeplinire conform prevederilor Legii ocrotirii patrimoniului cultural național (art. 20) și ale Decretului 13/1975 (art. 8, lit. d), asigurînd pentru fiecare campanie de cercetare condițiile legale: proiectul tip de cercetare, depunerea documentelor de cercetare pentru campania precedentă de către cercetători (raport, inventar de descoperiri, carnet de șantier), în termenele prevăzute prin instrucțiunile forurilor tutelare.

Remarcăm și aici că este firesc ca cei ce efectuează cercetări finanțate pe linie de stat să-și îndeplinească întru totul sarcinile ce le revin din prevederile legale, altfel operîndu-se interdicția de cercetare. Acest gen de proiectare a activității de cercetare conduce, prin omologarea tuturor proiectelor de plan, la capacitatea de a asigura cercetării științifice *fondurile necesare*, anularea unor obiective sau *direcționarea spre anume obiective prioritare* (atît a fondurilor cît și a personalului specializat) și la *conservarea tuturor descoperirilor realizate*. În acest mod, subiectivismul și liberul arbitru sînt înfrînate, controlul de stat operîndu-se cu toată vigoarea și competența.

Conservarea științifică atît a bunurilor din patrimoniul cultural național, cît și a celor culturale, constituie chezășia perenității, prelungirii cît mai mult posibil a ceea ce s-a creat mai valoros, s-a descoperit sau există pe teritoriul patriei noastre. Ea este *un scop fundamental* al tuturor celor ce activează pe linia ocrotirii patrimoniului cultural național; asigurarea condițiilor optime de păstrare, atît ca spațiu, mobilier cît și ca microclimat, prevederea cu aparatură modernă de urmărire a stării de sănătate sînt aspecte ale acțiunii vigilente și diurne pe care oficiile, în colaborare cu toți deținătorii de bunuri, trebuie să o desfășoare rectiliniu.

Păstrarea bunurilor în bune condiții de conservare conduce la persistența inestimabilului nostru patrimoniu, altfel neglijarea acestui aspect poate provoca pierderi ireparabile. În sprijinul „vieții" bunurilor, dezvoltarea laboratoarelor zonale de restaurare și lărgirea sistematică a laboratoarelor muzeale conduc, fără îndoială, la îndeplinirea deziderатului păstrării.

Oficiul pentru patrimoniul cultural național are de asemenea, în colaborare cu organele Ministerului de Interne, sarcini pentru asigurarea pazei și securității bunurilor din patrimoniul cultural național, domeniu în care există numeroase posibilități de optimizare, de creare a unor condiții sigure de păstrare și unde mijloacele moderne de semnalizare și securitate trebuie introduse într-un ritm rapid.

Aspectele prezentate permit realizarea uneia din atribuțiile cu care au fost investite oficiile: valorificarea bunurilor din patrimoniul cultural național. Este de la sine înțeles că realizarea evidenței, actul cercetării, buna conservare a patrimoniului cultural național dau capacitatea unei valorificări superioare a acestei avuții, valorificare pe care noi o vedem în 2 mari sensuri:

1. crearea unor lucrări fundamentale de referință asupra patrimoniului național (repertorii pe școli, domenii, tipuri de bunuri, epoci etc., cataloage, studii și lucrări de sinteză), sarcină care o dată realizată va facilita actul cercetării și cunoașterii complexe a istoriei zonale sau naționale și a relațiilor diverselor fenomene istorice;

2. asigurarea unei difuzări a bunurilor culturale, atît cele din muzee, colecții, biblioteci, deținute de culte sau de persoane particulare cît și monumentele arheologice, istorice sau de artă, pe bază de program, prin intermediul mijloacelor „multi media", includerea lor în acțiunea de educație la toate nivelele, inclusiv a adulților.

Desigur că în realizarea acestei politici culturale în domeniul patrimoniului cultural național, un rol deosebit revine Comisiei Centrale de Stat a Patrimoniului Cultural Național și Direcției patrimoniului cultural național, dar cunoașterea realității fiecărui județ și realizarea valorificării pe baza necesităților lui culturale sînt sarcini prin excelență în grija oficiului pentru patrimoniul cultural național.

Din aceste largi orizonturi de probleme desprindem ideea că oficiul pentru patrimoniul cultural național este un factor ce trebuie să fie caracterizat prin *dinamism, cunoașterea realităților* și terenului aflat sub jurisdicția sa, *rapiditatea* în acțiune și *coordonarea pe bază de program unitar a tuturor factorilor și forțelor* competente în asigurarea îndeplinirii prevederilor legii.

De altfel oficiul este un organ colectiv, cu largi competențe, ce funcționează pe principiul răspunderii fiecăruia din membrii delegați (în domeniul său profesional), caracterizîndu-și activitatea pe baza deciziilor comune. Nu întîmplător oficiile s-au creat în cadrul muzeelor județene (face excepție doar Muzeul de artă al R. S. România pentru municipiul București) întrucît, considerăm noi, aceste unități aveau deja un minim de experiență în coordonarea și controlul terenului și unităților din subordine, deținea un fond de cadre cu experiență profesională și un prestigiu deja cîștigat.

Prin prevederile legale nu se face nici o diferențiere între oficiu și muzeu, primul fiind în fapt o funcție *specializată a muzeului, de coordonare în domeniile evidenței, cercetării, valorificării, conservării, pazei și securității,* care are *sarcina de a îndruma și controla modul de realizare* a acestor activități conform legii și indicațiilor Direcției patrimoniului cultural național și Comisiei Centrale de Stat a Patrimoniului Cultural Național, de a realiza *colaborări cu toți factorii implicați în asigurarea aplicării politicii de ocrotire a patrimoniului național.*

Din acest punct de vedere, încadrarea oficiului cu cei mai buni specialiști, cu orizont larg și o serioasă experiență, continua lor perfecționare profesională, specializarea pe domenii bine precizate, constituie obiective ale politicii programelor de partid și de stat județene și ale Direcției patrimoniului cultural național.

Avînd în față aceste sarcini de o maximă importanță, existența unui domeniu fertil, încă neexploatat, Oficiul pentru patrimoniul cultural național trebuie să activeze astfel încît Legea ocrotirii patrimoniului cultural național să devină un element de conștiință publică, să se bucure de cea mai mare rezonanță, astfel ca ea să fie în fapt chezășia creșterii continue a zestrei noastre culturale și valorificării ei tot mai adecvate cerințelor societății noastre.

https://biblioteca-digitala.ro